

Klarspråk.

BULLETIN FRÅN SPRÅKRÅDET NUMMER 2009 | 2

Riksbanken vann klarspråkskristall

DET BLEV Riksbanken som vann årets klarspråkskristall, som delades ut på Språkrådsdagen den 15/5. "Riksbanken har utifrån ett komplicerat material lyckats skapa texter som är överskådliga och som kan förstås av en intresserad allmänhet. Det faktsäckade materialet sammanfattas på flera nivåer – i korta och längre sammanfattningar, i informativa rubriker och i styckenas inledande meningar. Riksbankens klarspråksarbete bedrivs långsiktigt och uthålligt och ingår som en ordinarie del i verksamheten. Individuell rådgivning och successiv återkoppling präglar arbetet." Så skrev juryn i sin bedömning. Läs mer om Riksbankens arbete med klarspråk på nästa sida.

Prisad språkteknolog

VIGGO KANN, en av Sveriges främsta språkteknologer, har tilldelats Erik Wellanders pris för framstående forskning inom språkvårdens område. Modern språkvård är otänkbar utan språkteknologi. Viggo Kann har i sin forskning särskilt ägnat sig åt datoriserade språkstöds- och språkgranskningsprogram och åt att göra stora lexikon tillgängliga på nätet.

Språklagen klubbad!

Den 20 maj klubbades språklagen i riksdagen; den 1 juli träder den i kraft. Det innebär att de språkpolitiska målen från 2005 nu är lagfästa. Svenska är huvudspråket som ska kunna användas inom alla samhällsområden. Finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska är nationella minoritetsspråk. Det

mer motiverade att anställa språkvårdare och terminologiansvariga framöver. Och klarspråksarbete lönar sig; kommunikationen utåt och inåt blir effektivare. Det kan Riksbanken intyga som på Språkrådsdagen fick ta emot Klarspråkskristallen för sina välstrukturerade rapporter.

I dag kommer de flesta människor i kontakt med myndigheterna via nätet. Det ställer nya krav på myndighetsinformatörerna, och det ställer nya krav på språkvården. Vi behöver kunskap om hur människor betar sig när de söker information på nätet, hur de klickar sig fram och hur de "läser" text, bilder och annan grafik. Tillgänglig och begriplig myndighetsinformation ska finnas även på de nationella minoritetsspråken, det svenska teckenspråket och de stora invandrarpråken. När internet har blivit det omärkta sättet att skaffa information är det viktigt att inte talare av minoritetsspråk ställs utanför. Flerspråkigheten, liksom svenskan, behöver stärkas också på nätet.

Lena Ekberg

Nätet ställer nya krav på myndighetsinformationen.
Bild: Robert Nyberg.

svenska teckenspråket har en särskild ställning som modersmål för döva. Med andra ord betonas både svenskan och flerspråkigheten.

Lagen ger också direktiv om språket i offentlig verksamhet: det ska vara enkelt, begripligt och värdat. Därtill kommer att myndigheterna ska ha ansvar för att svensk terminologi utvecklas inom deras olika fackområden. Ett begripligt och mottagaranpassat språk är sedan länge målet för klarspråksarbetet, men nu har detta mål stöd också i lagen. Rimligen blir myndigheterna

● ● "Ett begripligt och mottagaranpassat språk är sedan länge målet för klarspråksarbetet, men nu har detta mål stöd också i lagen."

Penningpolitik för alla!

Riksbankens skribenter lägger mycket tid på sammanfattningarna i sina rapporter. Med bra sammanfattningar på olika nivåer kan även de som inte är experter förstå resonemangen bakom Riksbankens beslut. Den 15 maj belönades Riksbanken också med Klarspråkskristallen för sitt genomtänkta och lyckade klarspråksarbete. Här berättar språkkonsulten Marianne Sterner om hur man arbetat.

● ● Den *penningpolitiska rapporten* vänder sig till en relativt stor läsekrets. Vi har därför valt att göra en mycket kort sammanfattning som tar fasta på det penningpolitiska beslutet och orsakerna till det. Tanken är också att denna sammanfattning, i något redigerad form, ska kunna användas som pressmeddelande när beslutet offentliggörs.

Varje kapitel börjar dessutom med en sammanfattning som innehåller huvuddragen i resonemanget. Här kombinerar vi sammanfattningarna med innehållsrika rubriker så att läsaren kan få en bild av de viktigaste punkterna i den ekonomiska utveck-

lingen och bankens överväganden bara genom att låta blicken glida över texten.

Rapporten om *finansiell stabilitet* är mer omfattande och därmed blir också sammanfattningen relativt lång. Den inleds därför med en ruta, ”I korthet”, som fungerar som en sammanfattning av sammanfattningen. I rapporten inleds sedan varje kapitel med en sådan ruta som sammanfattar kapitlets huvudpunkter. På detta sätt ger vi läsarna möjlighet att själva välja hur djupt de vill tränga in i stoffet.

Under rubrikerna är mer av ”etikettstyp” men kombineras med fetade inledande meningar i varje stycke. Detta innebär att läsaren kan få en överblick av innehållet även på en mer detaljerad nivå genom att bara läsa inledningsmeningarna.

Eftersom Riksbankens målgrupper har så varierande kunskaper om ekonomiska frågor kan det vara svårt

att tillgodose allas behov – aktörer på finansmarknaden, politiker i finansutskottet, arbetsmarknadens parter, ekonomijournalister men också intresserad allmänhet. Finanskrisen under den gångna hösten gjorde dessutom att läsarna blev fler än tidigare. I det läget är det extra viktigt att just

Riksbankschef Stefan Ingves och informationschef Pernilla Meyersson tar emot klarspråkspriset.

sammanfattningarna är läsvärda och läsbara för var och en som är intresserad av samhällsekonomi. Det är något som vi hela tiden strävar efter.

Marianne Sterner,
språkkonsult som arbetat med Riksbankens skribenter sedan 2006

Tre frågor till riksbankschefen Stefan Ingves

● ● **Varför är det viktigt för Riksbanken att arbeta med klarspråk?**

Vi arbetar med viktiga, och ofta komplicerade, frågor som berör hela svenska folket. Därför måste vi uttrycka oss på ett klart och tydligt sätt så att de som läser och lyssnar kan ta till sig det vi säger och skriver. Att vi uttrycker oss tydligt är en förutsättning för att människor ska kunna känna förtroende för Riksbanken, vil-

ket i sin tur är en förutsättning för att vi ska kunna uppnå vårt mål.

Hur har ni arbetat med klarspråk?

Under ledning av informationssektariatet påbörjade vi 2007 ett särskilt projekt för klarspråk. Med hjälp av en språkkonsult har vi genomfört en mängd seminarier och erbjudit personlig rådgivning, både för chefer och för medarbetare. Steg för steg har vi fått in klarspråksgranskning som en

naturlig del i arbetet med att ta fram våra rapporter, tal och andra texter. Fler och fler blir intresserade av att få personlig rådgivning av en språkkonsult. Och fler och fler inser att klarspråk är en del i vårt arbete och något vi måste avsätta tid och resurser till.

Nu har ni ju fått Klarspråkskristallen, men hur går ni vidare?

Att skriva och tala klarspråk är ett jobb som aldrig tar slut. Det har där-

Arbetslivets texter är interaktiva

Per Ledin från Örebro universitet har forskat om texter i arbetslivet. Han var en av föreläsarna på Språkrådsdagen den 15 maj.

● ● Läsning är traditionellt något som hör ihop med skönlitteratur. I pressen läser vi med jämna mellanrum larmartiklar på temat att folk läser mindre och då är det just läsningen av skönlitteratur som avses.

I arbetslivet läser vi däremot inte mindre, utan mer. Den läsningen är, till skillnad från den skönlitterära läsningen, ingen ensamsyssla utan vi läser i relation till andra, till kollegor och till våra arbetsuppgifter. Läsningen är då interaktiv. I dagens kunskapssamhälle måste man kunna

se hur en text är relevant för andra, inse vad vi vet och inte vet, lokalisera och värdera informationskällor och organisera kunskap och information.

Jag har under 2000-talet studerat läsning i arbetslivet i flera större projekt. Det har handlat om texter som en journal på ett äldreboende, en myndighetshandbok om hur man ska skrota bilar på ett miljösäkert sätt och en lärobok om hur stora räddningsinsatser ska ledas.

En av handböckerna som studerats.

Journalen på äldreboendet kan tas som ett exempel. Den används av vårdbiträden, sjuksköterskor och anhöriga för att de ska kunna få information om de boende utifrån olika intressen. Den är också ett sätt att omsätta specialistkunskaper till praktisk omvårdnad. Journalen fungerar kort sagt som ett interaktivt arbetsredskap, vilket också gäller för de andra texterna som jag undersökt.

De här resultaten pekar på att dagens texter behöver ses i det sammanhang där de används. Som skribent och som språkvårdare behöver man ta hänsyn till den interaktiva aspekten och till att texterna ofta används av olika aktörer med olika intressen.

Per Ledin,
professor i svenska,
leder projektet Myndighets-
text för ett säkrare samhälle i
brukarperspektiv

Språkfrågan

Civilsamhälle – vad är det?

Den som skriver om ett visst fackområde måste naturligtvis använda fackord. Men de måste förklaras. I många utredningar, rapporter, webbtexter m.m. är det vanligt med ord och begrepp som inte definieras. Ett axplock ur nya offentliga texter: *civilsamhälle, hållbar utveckling, NGO:er, mångfald, excellence*.

Vad står exempelvis *civilsamhälle* för? Frågan kom från kulturutskottet i riksdagen som noterat att det förekom i Kulturutredningen – men utan förklaring. Vi skickade frågan till Terminologicentrum, som kunde konstatera att det inte finns någon entydig definition i terminologisk mening. I *Statsvetenskapligt lexikon* står det: "samlingsbeteckning för de grupperingar, föreningar och organisationer som existerar oberoende av staten i ett demokratiskt samhälle". I *Sociologiskt lexikon*: "de områden av det samhälleliga livet som är självorganiserande och således faller utanför såväl det marknadsstyrda som det statligt organiserade." Många menar att det står för kyrkan, fackföreningar, ideella föreningar, men ibland också för företag.

I Kulturutredningen borde man alltså ha definierat vad man menar just där med *civilsamhälle*, eftersom begreppet används med olika innebörd. Om de hade gjort det hade definitionen kanske kunnat platsa i rikstermbanken.se.

Eva Olovsson

för en självklar roll i Riksbankens verksamhet. Vi måste hela tiden jobba med att förenkla och konkretisera

våra budskap så att de når fram. Vi kan inte luta oss tillbaka utan språkfrågorna kommer att fortsätta att ha hög status i Riksbanken.

Notiser

Ny chef för Språkrådet

LENA EKBERG tillträdde den 1 februari som chef för Språkrådet. Lena är professor i nordiska språk vid Lunds universitet. Hon har också varit verksam som lektor i

svenska vid Högskolan i Kristianstad samt vid Göteborgs och Lunds universitet. Lena har en bakgrund som journalist

och har bland annat undervisat i fackspråkligt skrivande vid Lunds universitets författarskola. Hennes forskning berör olika aspekter av svenskans grammatik och semantik, framför allt modern svenska men också i viss mån äldre svenska. Ett centralt område är andraspråksinlärning och svenskan hos barn födda i Sverige av invandrade föräldrar. Under senare år har hon framför allt inriktat sig på språkbruket bland ungdomar i flerspråkiga stadsmiljöer.

Begriplex – en konferens om den nya språklagen

DEN 1 JULI träder den nya språklagen i kraft. Myndigheter, kommuner och annan offentlig verksamhet får då ett särskilt ansvar för att skriva klart och tydligt, och för att arbeta med terminologi. Den 18 september anordnar Språkrådet i samarbete med Ess (Examinerade språkkonsulter i svenska) en konferens om den nya språklagen speciellt för dig som jobbar med språk och kommunikation i offentlig verksamhet. Konferensen hålls på Clarion hotell, Skanstull i Stockholm. Under dagen får du veta vad den nya språklagen innebär och hur några myndigheter arbetar för att skriva värdat, enkelt och be-

gripligt. Under eftermiddagen får du öva på praktiskt klarspraksarbete under ledning av examinerade språkkonsulter. Läs mer och anmäl dig på www.begriplex.se.

Nordisk bok om myndigheters webbplatser

WEBB OCH E-POST används alltmer av myndigheterna i kommunikationen med medborgarna. Innebär den nya tekniken effektivare och bättre service? Hur påverkas myndigheternas språk? Vad betyder det för demokratin och rättssäkerheten? Underlättas medborgarnas kontakt med myndigheterna?

Nu kommer rapporten från den nordiska klarspråkskonferensen *Myndigheternas webbsidor*

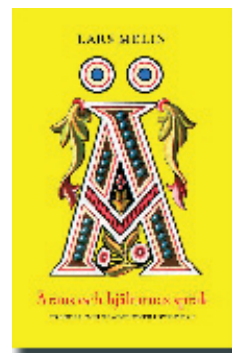
språkkonsulter från hela Norden. Den kan beställas från Språkrådet, sprakradet@sprakradet.se, tfn 08-442 42 00. Pris 150 kr inkl. moms. Porto tillkommer.

Se kortfilmer om klarspråk!

DET NORSKA Språkrådet genomför just nu en stor satsning på klarspråk i den norska förvaltningen. Förutom en ny webbplats delar man efter svensk modell ut ett klarspråkspris och man har gjort några underhållande informationsfilmer om vad klarspråk är. Du hittar dem på [verse/Snarveier/Minifilmar/. Välj den textade versionen så är det lätt att hänga med!](http://www.sprakradet.no/Klarsprak/Di-</p></div><div data-bbox=)

Äran och hjältarnas språk

Lars Melin, som skrivit flera språkvetenskapliga böcker, både läromedel och populärvetenskap, har nyligen kommit ut med en ny bok om det svenska språket. Vad är det som är typiskt för svenskan? Här tar Lars Melin upp svenskans ärorika historia och läsaren får en snabblektion i allt från vikingasvenska och dansbandslyrik till konsten att rappa. Boken är utgiven på Norstedts Akademiska Förlag.

Du vet väl att du kan ringa språkrådgivningen på Språkrådet alla vardagar 9–12 om du har någon språkfråga du undrar över? Telefonnumret är 08-442 42 10. Det går också bra att skriva till sprakfragor@sprakradet.se.

Klarspråk.

Ett informationsblad från Språkrådet, språkvårdsavdelningen inom Institutet för språk och folkminnen.
Box 20057, 104 60 Stockholm
Ansvarig utgivare: Lena Ekberg
Redaktör: Sofia Malmgård
Tfn (växel): 08-442 42 00
Fax 08-455 42 26
E-post: klarsprak@sprakradet.se
Webbplats: www.sprakradet.se
Tryck: Katarina tryck AB.